

TURCZI ISTVÁN*

A sámán születése
(*teremtésének finnugor népmesei motívumokra*)

„Égtől született fa partján
ketten heverésztek titkon:
fehér hajú, fekete szakállú apám,
szeder szemöldökű, szelid anyám.
Csudálatos fa volt, mondják,
hét a gyökere, hét az ága,
és a mindentudó lakásáig ért.
Úgyannyi madár ült az ágán,
úgyannyi apró állat a gyökerén.
Rügyes, égi fa magaslott
tetejetlen, hegyek s folyók ölén.
Reggel a kövér nap csörtetett
bátran hét ágai közt,
este hasára fordulva, sandán
hunyorgott a hold ágai hegyén.
Szikrát hányt a fa, kérgéről
szünet nélkül patakzott a forrás.
Az élet vizében vidrák siklottak,
kacsák mártóztak, eső pihent.
Madár cirpelése, békák tanácsa
zavarta néha a szél árva csöndjét.
Így lettem – én. Kócosan furcsán,
hat ujjal, a számban sok kis fehér egér.
A föld köldökéhez kötözve gajdoltam,
bár még csak alunni járt belém
a kíváncsi csecsemő-lélek.

Fehér és gyöngye voltam, mint a hóvirág.
Fekete szemem még az öröklétben lapult,
de bölcsőmben már kígyók diskuráltak,

* A Palócföld szerkesztősége szeretettel köszönti a költőt 60. születésnapján.

apró medvebocs-tagjaim rúgkapáltak,
anyaszóra nehezen csillapultak,
máris sasmadár vitte tova hírem.
Nőttem, mint az lenni szokott.
Öt éjemen, jaj, csillaghullás,
a hatodikon nagy fényesség.
Meg mért nem vakulok, atyácskám,
magasló, fönséges atyácskám?
A teremtés mért ad előnyt
érdemtől érdemetlen?
Mért lettem bölcsőkerülő,
nyughatlan táltos-gyerek?
Kihagyó szívdobbanásaim
mért dobolnak mindig sátrunk falán?
Micsoda bűbáj menekít
ürdöngős, ájult álmaim felé?
Mért vagyok más, félszeg
garabonciás, mint ez a sok göndör,
játékába felejtkezett kölyök?
Én én akarok lenni -----
hiába jönnek a látomások!
legyek magamnak én:
áldozók közt győzelmes áldozat.

Ágyacskám előtt szüntelen
angyalok, ürdögök táncolnak,
éppen akkorák, mint énmagam.
Hallod, atyám, figyelmezz,
nem kiválasztott akarok lenni!
Hiába jönnek a látomások,
oltalmazó szellem hiába hív;
korhadó fa korhadása,
sorvadó csontok sorvadása,
jelek a kezemen, a homlokomon.
Látom az elején: ez lesz a sorsom.
Bokros lovak, kétféjú bikák
el tőlem, messze el..
Elloptátok a gyerekkorom,
nyomomba' marcona óriások
néznek le rám vigyázón

jegenyék szürke csúcsáról.
Halod, atyám, ember fölötti a csend,
fülembé viaszt tapaszt a félelem,
megnyomorítanak az éjszakák,
lásd, sosincs nyugodalmam,
kínlódnak nyurga tagjaim,
érezem a vihart, a déli szelet,
még nem láttam holtat,
már félem a halált.

Szememben micsoda tűz ég,
micsoda bűbáj sodor felétek,
oltalmazó vendég szellemek.
Félek a felhőktől: bekerítenek,
félek a szavaktól: leterítenek.
Félek az élettől is, atyám,
cölöpön kúsó, vézna napjaim
mért vájnak kezemre rovátkát?
Kezem nyomán szél mért furulyáz?
Lábam nyomán őz mért lépdel?
Ha iszom, megárad az ér,
ha eszem, állatok hullanak el.
Mért nem én pusztulok el, mondd?
Mért én pusztulnék el, mondd!
Keresgéltem a szívárványt,
de csak fájó fájdalom jutott.
Barna arcom most fénybe mártom,
leszek magam a szívárvány!
Fönséges, magasló atyácskám,
segíts, oldozd el álmaimat!

Szeder szemöldökű, szelid anyácskám,
segíts, oldozd el vágyaimat!
Jöjjenek azok a híres látomások!

Nől már a csecsemő-lélek fája,
tребélyesedik minden szuszogás,
mint út mentén a szárnyas hópehely,
lelket belém az idő lehel,

eső bennem esik, szél is kerekedik,
lelkem kívül-belül nem nyugoszik.
Közeledik a nap, mikor a fiú,
se szó, se beszéd, táltossá leszen.
Sötét, gyapjas szellemek elragadnak,
altatnak három nap, három éj,
eszmélet nélkül fekszem, öntudatlan,
merev tagjaimban kétségbeesés.
Tüzes rőzsére fektetnek,
izmaim háromrét felhajtják,
húsomat háromszor megvágják,
csontjaim háromszor szaggatják,
ujjaim háromszor számlálják...
Csontjaim soknak találják,
ujjaim többnek találják,
rettentő kínjaim látva
három nap elteltét várva
minden tagomat egyenként
kímélet nélkül újra összerakják.
Meghallottam, hogy azt mondják:
'Sámán lesz a fiú, vége,
ez lett a rendeltetése.'

Arcom kék, mint az ég,
csak az ég tudja, milyen kék.
Most meghaltam, ha ilyen a halál,
de elég, hiszen most látást kaptam,
e rejtezésben minden tudományom.
Ha egyszer majd visszajövök,
enyém lesz ez a föld, az a tenger,
nem csúfolnak akkor az emberek,
nem üldöznek semmi szellemek,
hétszer erősebb leszek,
hátamon hegyek terhével,
mérföldek rámragadt porával,
testem minden széttépett ízével,
földarabolt sorsom súlyával,
mert bennem a szellem immár
gyökerestől, kitéphetetlen.
Lettem, amit féltem:

hamuban heverő sámán.
Kutyahúst ennem kellett,
szarvasvért innom kellett,
és megadatott az ébredés.
A lélek még kicsiny bennem,
torkomba szorult szívverésem
csak a föld hallja... és anyám.

Ám még nagy út áll előttem,
fiatal életem újabb próbája,
évigérő fa törzsére kúsznom,
égbenyúló fa csúcsára másznom,
el sorsom nem kerülhetem.
A hat öles lajtorját büszkén
szent fa hasához támasztom,
delejes út áll előttem:
háromszázhatvanöt lélegzet
földtől eloldva az égig.
Ott fönny hangomat a szél
égi fa derekára csavarja,
villám sújtotta ághoz
fekete szemem vétlen szögezi.
Vedd magadhoz, suttogja a fa,
készíts belőle díszes dobot,
egész idődben szolgál téged,
készíts belőle sámános dobot,
de letedd előbb a sámánhúséget!
Kötésem oldásom, sujj,
ürdög alatt futásom, sujj,
vihár elől szökésem, sujj,
átkos nagy utazásom, sujj,
kedvem szerint való
kapott mesterségem. Sujj, sujj.

Sámános dobomon vágatok
messzi szellemek honába,
táltoslovamon száguldok
messzi fellegek után.
Keresztút előtt megállok,
keresztútnál szellem vár.

Hétfelé ágazik életem:
betegségek útjai,
állatok csapásai,
Élet anyó lakhelye,
balra sziklák szelleme,
jobbra mocsár bűzlene.
Pálinkás butykosom
a szellemnek átadom,
cserébe gürcös utamat
jó ösvényen folytatom
sámánősök után.
Fekete sziklák nyílódtak,
fekete sziklák csukódtak,
szemem pillaperemén
máris ott gubbaszt figyelőn
derék jó nemzetségem.
Madárlátta perceimben
mertem volna csak remélni,
hogyan ily hamar itthon leszek?!

Ölemben egyfenekű dobom,
hejgető sámános dobom,
kávája háromszáz éves fából
szarvasbika bőrével befedve,
langyos sörrel behintve,
zurgók, zengők a kerekén.
Göcsörtös evező-dobverőm
lapjával kék, hátával piros.
Az Élet fáját kilencszer
veled körbefutom:
bemutatlak őseimnek.
Bagolytollból főkötőm,
irhaszalagján gyíkok,
rókaprém a szegélye,
gyöngyös bojt is ékesít,
sámántükröm fénye.
Eszemvesztve kurjantok,
darázscsípő medvebocs,
téged hívlak, jósorsom!
Megigézett a gondviselés,

kimondva, kimondatlanul
ezt a napot vártam!
Hálát adok a napnak,
a nyelv alatt bújkáló szónak,
főnséges, magasló atyámnak,
szeder szemöldökű, szelid anyámnak,

varázs-skatulyámnak,
tapasztott házamnak,
szénaboglyámnak,
pelyvás csűrőmnek,
asszonyok méhébe
hatoló madárnak,
hálát adok érted is,
piros pálinkádért,
sok veritékedért,
ékes-szép hajadért,
ölelő fehér karodért,
sírba süppedő szemedért,
értem-halálaidért,
nyavalya ne nyaggasson,
baj máskor se bántson,
kórság kushadjon,
fájás kifakadjon,
zúzos kór kerüljön,
ne félsz neveljen,
panasz feledjen,
öröm cseperedjen.
Most kicsit elmegyek,
kakukkszóra itt leszek,
pokrócom, ígérem,
sátrád elé terítem,
pipára gyűjtök,
pálinkámból húzok,
és lassan elmesélem,
újra végigélem
sámán-születésem.”